

01280

1962/11/29

Szigorúan titkos!

8

Készült: 4 példányban

Kapja: 3 " Központ

1 " Kov. Irattár

436/1962/szig.titk.

Gépelte: Kissné

Havanna, 1962. november 29.

Tárgy: Kuba és a Szovjetunió közö nézeteltérések keletkezése

Még ma sem tudom, hogy Kuba és a Szovjetunió között milyen megállapodás alapján kerültek október folyamán az u.n., "stratégiai fegyverek" Kubába. Következésképpen arról sincsen tudomásom, hogy a stratégiai fegyvereknek Kubába szállításával kapcsolatosan szovjet és kubai részről milyen következményekkel számoltak. Nyilvánvaló azonban, hogy a várható következményeket igyekeztek mindenkit részről kiszámitani és azokkal kapcsolatosan az állásfoglalást, a teendőket előre meghatározni.

Carlos Rafael Rodriguez még október 23-án délután a nála tett látogatás folyamán elmondotta, hogy véleménye, azaz a kubai vezetők véleménye szerint nem csupán háborús lehetőség van, hanem megtörténhet a keletkezett kubai krízisnek más módon való megoldása is. Az ő kifejezése szerint tárgyalni lehet esetleg arról, hogy a kubai hadsereg fegyverzetét a közismert meghatározás szerinti védekezőfegyverekre csökkentsék. A közismert meghatározás alatt az Egyesült Államok Elnöke, azaz Egyesült Államok kormánya részéről fogalmazott meghatározást értette. Ebbe azonban a kubai kormány akkor tud belemenni, ha Kuba területi sérthetetlenségét és normális életlehetőségét nemcsak az Egyesült Államok biztosítják valamilyen kijelentéssel, hanem a biztosítékok adásában valamilyen formában a Szovjetunió is részes.

A lengyel nagykövettől arról értesültem, hogy a Szovjetunió és Kuba között pontos terv volt azaz kapcsolatban, hogy mit fognak tenni az Egyesült Államok részéről várható és kiszámitható reagálás esetén. Az Egyesült Államok kormánya olyan módon reagált, amely nem szerepelt az előrelátott lehetőségek között. Következésképpen a Szovjetunió részéről olyan lépések és olyan formában való rejtételere volt szükség, ami nem volt kiszámítva. Ennek az információnak a helyességét a lengyel nagykövet vagy én nem tudtuk ellenőrizni.

Sem én, sem pedig a Havannában dolgozó szocialista követek mindmáig nem tudtunk magunknak tiszta képet alkotni arról, hogy mi történt 1962. október 27-ének reggelétől 28-ának reggeléig. Előttünk csak a következő tények ismeretesek:

Péter János külügminiszter elvtársnak

Budapest.

Magyar Országos
Levéltár

133/263
008034

XIX-1-1-Kuba-11/f. - 008034/1962. (5.d)

Október 27-én szombaton délelőtt 10 óra körül Nyugat-Kuba fölé a Pinar del Rio megye fölé egyszerre igen erős amerikai lökhajtásos bombázó kötelék repült be. Nem tudtam megállapítani, hogy ez az igen erősnek nevezett kötelék hány repülőgépből állt, de egyes hírek szerint több száz volt az amerikai bombavető repülőgépek száma. A berepülő bombavető kötelékre egy pontból egyszerre 600 légharító ágyú nyitott tüzet, a bombavető repülőgépek azonnal megfordultak, és nagy sebességgel az USA felé tavoztak. Egy negyed órával később egy U.2. típusú repülőgép repült be igen magasan Nyugat-Kuba fölé és ezt egy rakétával lelőtték. /Annakidején küldött jelentésben téves volt az, hogy az U. 2.-es repülőgépet Kelet-Kubában a Guantanamói bázis közelében lőtték le./ Ez két berepülés után egészen vasárnapra virradó hajnalig semmiféle légitévékenység Amerika részéről Kuba fölött nem volt tapasztalható. Söt, a Kubában működő radarberendezések azt mutatták, hogy Floridában lényegében e két berepülés után megszünt minden légitévékenység. Szombat délután hangzott el Kennedy amerikai elnöknek ultimátum-jellegű követelése, amire szombatról vasárnapra virradó éjjel következett Kruscsos elvtárs levele, amelyben Kennedy igéretére, hogy biztosítani fogja Kuba meg nem támadását, belelenti a rakétafegyvereknek a leszerelését és Kubából való elszállítását. Míg Kruscsov elvtárs előző levelében, amikor a rakétafegyverek elszállításával törökországi amerikai rakétafegyverek eltávolítását helyezte szembe, megemlíti Kubát, mint olyan országot, amelynek kormánya beleegyezést kell adja az ellenőrzéshez alhoz, hogy végrehajtható legyen, ezen ujabb levelében a kubai kormány, vagy a kubai kormány beleegyezésének szükségessége nem szerepel. Legalábbis nem szerepel abban a szövegben, amelyet itteni Kubában a kubai szervek, a kubai sajtó és én magam is megkaptunk.

Mindnyájunk előtt itt Havannában ismert tény, hogy Kruscsov elvtársnak erről a leveléről sem a kubai kormány, sem az itteni szovjet nagykövet, Alekszejev elvtárs, nem értesült előre, hanem mindnyájan a sajtóból, illetve a rádióból szereztük erről tudomást.

Kruscsov elvtársnak ez a két levele Kennedyhez, tehát az október 27-i levél, amelyben a rakétafegyverek elvitelét a törökországi amerikai fegyverek visszavonásához, majd a 28-i levél, amelyben Kennedy igéretét tudomásul veszi, s megigéri a rakétafegyverek azonnali leszerelését és eltávolítását, mind a kubai vezetőinek, mind a kubai néptömegeknek hidegvuhanyként hatott. Megörizhető forrásból értesülttem pl. a következő apró tényről: Ernesto Guevara, az ipari gyűjgyűj miniszter, az egyik legfőbb kubai vezető, október 27-én szombaton Pinar del Rio megyében tartózkodott és az ott felvonult katonaegységeket szemlélte. Közben érkezett hozzá az a hír, hogy a rádió Kruscsov elvtárs levelét ismerteti, amelyben vállalja a rakétafegyvereknek a kivonását, amennyiben az USA Törökországból kivonja hasonló fegyvereit. Dühenben földhözcsapta a sapkáját, és megán hívül ismételte, hogy

Magyar Országos
Levélkiadó

.1.

XIX-3-1-4-Kuba-11/8-00937/1962. (5.d)

ez micsoda hitszegés, hisz ő nagy tárgyalta Moszkvában és egészén másról volt szó. Teljesen hiteltérdelemnök tartom azt az értesülésemet is, amely szerint Fidel Castro miniszterelnök is többé - kevésbé hasonlóan rezgált. Teljesen összetörten mondta Dorticós köztársasági elnöknek, vegye át egy időre ő az ügyeknek a vitelét, legalább egy hónapra vissza kell vonulnia ehhez, hogy ki tudja keverni ezt a súlyos csapást, Magánember akar addig lenni.

Másokkal együtt nekem is az a meggyőződésem, hogy talán sehol másutt az egész világon nem volt a széles néptömegekben a Szovjetunió és személyesen Hruscsov elvtárs iránt ilyen szeretet, olyan lelkes tisztelet, mint amilyen itt Kubában volt tapasztalható, egészen mult október 27-ig. 27-ről 28-ra, tehát 24 óra alatt azonban a tömeghangulat az egyik végletből a másikba csapott át. A tömérdek közül itt csak néhány jellemző jeleniséget kívánok megemlíteni.

Egyes katonai egységekben a következőképpen fejezték ki véleményüket: Mindegy akárki jön, jörnök az amerikaiak, vagy jönnek az oroszok, lóni fogunk, védekezni fogunk, akkor is, ha minden egy szális elpusztulunk. Telefonon, leveleiben számosan fordultak a szovjet nagykövetséghez, és kérdeztek, most mi lesz, magukra hagyja őket a Szovjetunió, ki lesznek szolgáltatva az amerikaiaknak, és így tovább. Az emberek az utcán, az autóbuszokban, de a különböző miniszteriumokban a tisztviselők, akikkel beszélünk, minden kétségebesésüknek, magárahagyottságuknak és elkeseredésüknek adtak hangot. Különböző szovjetellenes nézeteket lehetett hallani, mint például hogy a Szovjetunió is csak nagyhatalom, mint az USA, s hatalmi politikát folytat, vagy hogy Kubát csak az Egyesült Államokkal való viszályában az elintézés egyik eszközének használja fel, és így tovább. Számosan azon háborodtak fel, hogy a rakétafegyvereknek Kubából való kivonását törökországi amerikai fegyverek eltávolításával hozta kapcsolatba, azaz Kubát és Törökországot egyenlőségi jellel kötötte össze és mint a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti alkú tárgyait, vagy eszközeit használta. Többen kifogásolták, hogy nem a guantanamói amerikai bázisról, hanem Törökországról volt szó. Ezek a hangok és ezek a megjegyzések távolról sem korlátozódtak az utcán járókelőkre, vagy különböző hivatalok kisebb tisztviselőire, hanem alkalmas volt meggyőződni arról, hogy magában a kubai kormányon és a kubai párt országos vezetőségén belül is igen sokan voltak egyik vagy másik idézett véleményen és fordultak a Szovjetunióval kisebb, vagy nagyobb fokban szembe.

A kormánytagok és a párt országos vezetősége tagjainak, s természetesen igen gyakran alacsonyabb beosztásban lévő emberek részéről hallani lehetett olyan elkeseredett megjegyzéket, hogy a Szovjetunió ezzel a lépéssel egyszer s mindenkorra elá-

./. .

Magyar Országos
Levéltár

XIX-3-1-1-j-Kutya-11/1.-695037/1962. (5.d)

ásta Kuba nemzetközi tekintélyét, lehetetlenné tette a latin-amerikai politikának a folytatását, sőt ezzel tulajdonképpen hosszú időre visszavetette a latinamerikai forradalmak győzelmi esélyeit.

A Szovjetunióban való csalódás érzete egyrészt demoralizált, másrészről pedig demobilizálta a kubai tömegeket. Ezekben a napokban a kubai sajtó és a kubai rádió ezt a tömeghangulatot tükrözte, és minthogy ez a tömeghangulat tulajdonképpen a vezetők között is negvolt, nem tudott azzal szembeszállni, hanem az áltási emfoglalásával, a nem jól válogatott hírek és értesülések közlésével, fontos híreknek az elhallgatásával hozzájárult a zürzavarnak, a keletkező szovjetellenes nacionalista hangulatnak az okozásához.

Fidel Castro, látva ezt az egyre élesebbé váló hangulatot, elhatározta, hogy rádió- és televíziós beszédben fog azokkal szembeszállni. Igy került sor a november 1-i beszédre. Ezzel a beszéddel kapcsolatban az a véleményem, hogy szükségszerű volt, és abban a formában, ahogyan Fidel Castro elmondta, jó volt és megtette a maga hatását. Ezzel azonban nem szeretném azt állítani, minthogyha egyetértenék a beszédet megelőző napokban történtekkel, tehát azzal, ami a beszédet ilyen formában szükségessé tette, sem pedig azzal, ami a beszéd elhangzását követő hetek alatt magának a miniszterelnöknek a részéről is történt. Többen vitatják itten Kubában, kubaiak is, de elsősorban külföldiek, hogy szükséges volt-e, helyes volt-e, hogy Fidel Castro ebben a beszédében ország-világ előtt bejelentette, hogy a Szovjetunió és Kuba között nézeteltérés van. Szerintem a bejelentés szükséges volt, mert a tömeghangulat olyan volt, hogy ezeknek a nézeteltéréseknek a tagadása a hangulatot nem megszüntette, hanem fokozta volna. November 1-én Fidel Castro nem mondhatott volna többet és melegebb hangon a Szovjetunióról és a szovjet emberekről, mint amit mondott, mert többet és melegebb hangút abban a pillanatban az emberek nem fogadtak velna el. Hozzá kell ehhez azonban fűzni, hogy azok, akik ekkor Fidel Castrot a televízióban néztük, olyan benyomást szereztünk, hogy sajátmagá számára is bizonyos nehézséget jelentett az a kijelentés, hogy bizik a Szovjetunió kormányában, a Szovjetunió pártjában és a Szovjetunió politikai vezetésében. Volt olyan érzésünk, hogy nem egész meggyőződéséből mondta. Ezt nála különösképpen észre lehetett venni, mert azzhoz volt szokva, hogy rádióban, televízióban, vagy a különböző beszélgetésekben és beszédeiben minden elmondja azt, ami a szívén van, akor is, ha az nem politikus, vagy taktikus.

/Balogh János
Magyarország
Miniszterelnök

Magyarszágos
Lévélkártya

XIX-4-1-4-Kuba-M/s.-009037/032. (5.d)

TRANSLATION FOLLOWS

Telegram to the Hungarian Foreign Minister from Ambassador to Cuba János Beck
29 November 1962

Embassy of the Hungarian People's Republic

436/1962/Top Secret

Typed by: Kissné

TOP SECRET!

Written: in four copies

Three copies to Center

One to Embassy Archives

Havana, 29 November 1962

Subject: The appearance of
a divergence of opinions
between Cuba and the
Soviet Union.

I still do not know what agreement between Cuba and the Soviet Union was the basis for sending the so-called "strategic arms" to Cuba in October. As a consequence, I also have no idea what consequences the Soviet and Cuban sides reckoned with concerning the transportation of strategic arms to Cuba. But it is obvious that both sides were trying to calculate the expectable consequences and to determine in advance their position and tasks concerning them.

On the afternoon of 23 October, Carlos Rafael Rodriguez said during a visit paid to him that he, that is the Cuban leaders, thought that there was not only the possibility of war but that the Cuban crisis might be solved in another way too. As he said, there could be talks about reducing the Cuban army's armaments to the defense weapons described in the well-known definition. By the well-known definition he meant the definition given by the president of the United States, the government of the United States. But the Cuban government could agree to this only if Cuba's territorial sanctity and possibility of normal life were guaranteed not only by the United States but in some form by the Soviet Union as well.

I have been informed by the Polish ambassador that there was an exact plan between the Soviet Union and Cuba concerning what they would do in case of an expectable and calculable reaction from the United States. The government of the United States reacted in such a way that was not on the list of foreseen possibilities. Consequently, such steps had to be taken by the Soviet Union and in a form that had not been calculated. Neither the Polish ambassador nor I could check the correctness of this information.

Neither I nor the socialist ambassadors to Havana have been able to form a clear picture of what happened from the morning of 27 to the morning of 28 October 1962. We are aware only of the following facts:

At around 10 o'clock on 27 October Saturday, a quite powerful American jet bomber formation flew over West-Cuba, Pinar del Rio county. I could not determine how many planes this quite powerful formation included, but according to some news, the number of American bombers was several hundred. At the same time from one point 600 anti-aircraft guns started firing at the formation, the bombers turned around at once and left for the USA at high speed. A quarter of an hour later a U-2 type plane flew in over West-Cuba at a great height and it was shot with a missile. (In my report sent earlier it was a mistake that the U-2 had been shot in Oriente near the Guantanamo base.) After these two incursions until Sunday dawn no air activity could be experienced from the American side over Cuba. Moreover, the radar devices in Cuba showed that in Florida all air activity ceased after these two incursions. On Saturday afternoon we could hear the ultimatum-like demand of American President Kennedy, which was followed by Comrade Khrushchev's letter on Saturday night, in which as a reply to Kennedy's promise to guarantee non-aggression toward Cuba he announced the disarmament of missiles and their removal from Cuba. While in Comrade Khrushchev's previous letter, in which against the removal of missiles he offset the removal of American missiles from Turkey, he mentioned Cuba as a country whose government should approve the inspections so that they could be carried out, in his later letter the Cuban government and the necessity of the Cuban government's approval is not present. At least it is not included in the text the Cuban organs, the Cuban press and I have received here in Cuba.

All of us here in Havana know that neither the Cuban government nor the Soviet ambassador, Comrade Alekseev, was notified in advance of this letter from Comrade Khrushchev, but all of them learned about it from the press and radio.

These two letters of Comrade Khrushchev to Kennedy, that is the letter of 27 October, in which he offset the removal of American weapons from Turkey against the removal of missiles, and the letter of the 28th, in which he acknowledged Kennedy's promise and promised to discharge and remove the missiles at once, had the effect of cold water on the Cuban masses. From reliable sources I learned, e.g., the following minor fact: Ernesto Guevara, the minister of industry, one of the most important Cuban leaders, was staying in Pinar del Rio county on Saturday 27 October and was reviewing military units on parade. In the meantime he received news that the radio tower was transmitting Comrade Khrushchev's letter in which he undertook the removal of missiles if the USA withdrew her similar weapons from Turkey. Enraged, he dashed his cap to the earth and repeated furiously that this was perjury as he, himself, had had talks in Moscow and they had talked about a different thing. I also consider credible the other information according to which Prime Minister Fidel Castro reacted more or less the same way too. Completely broken, he told President of the Republic Dorticos to take over the conduct of affairs for some time because he needed at least one month to recover from this great blow. He wanted to be a private individual for that time.

I share the opinion with others that maybe nowhere in the world did the broad masses have such love and enthusiastic respect for the Soviet Union and Comrade Khrushchev himself as could be experienced here in Cuba right until the 27 of last October. But from the 27th to the 28th, that is in 24 hours, the mood of the masses

changed from one extreme to the other. Out of the mass of phenomena I would like to mention only a few typical ones.

In some of the military units they expressed their opinion in the following way: It is all the same who comes, whether the Americans or Russians come, we will fire, we will defend ourselves even if all of us die. Many people turned to the Soviet Embassy on the phone and in letters and asked what would come now, whether the Soviet Union would leave them alone, whether they would be defenseless against the Americans and so on. The people in the streets, on the buses, the officials in the various ministries we talked to all expressed their feelings of despair, abandonment and disappointment. We could hear all kinds of anti-Soviet positions, such as the Soviet Union is only a super power just like the USA and she leads power politics, or she used Cuba only as a means of solving her conflict with the United States, and so on. Many were upset by the fact that she connected the removal of missiles from Cuba with the withdrawal of American weapons from Turkey, that is she put a sign of equality between Cuba and Turkey and used them as the objects or means to bargain between the Soviet Union and the United States. Several people protested that they talked about Turkey and not the Guantanamo American base. These voices and remarks were not limited to passers-by or minor officials of different offices, I had the opportunity to witness that in the Cuban government itself, within the national leadership of the Cuban party there were many of one or other of the mentioned opinions and turned against the Soviet Union more or less.

From government members and the members of the party's national leadership and, of course, from lower-ranking people we could hear such disappointed remarks as the Soviet Union, with this step, undermined Cuba's international prestige once and for all, she made it impossible to continue the American policy, moreover, hindered the possibility of the victory of Latin-American revolutions for a long time.

The feeling of disappointment in the Soviet Union had a demoralizing effect on the one hand, and demobilized the Cuban masses on the other hand. These days the Cuban press and radio reflected this mood of the masses, and as this mass feeling was present among the leaders as well, they could not stand up against it, but by taking no position, by publishing not well-selected news and information, by keeping important news a secret, they contributed to causing a chaos and anti-Soviet nationalist mood.

Fidel Castro, seeing this more and more poignant atmosphere, decided to stand up against it in a radio and television speech. So the speech of 1 November took place. As far as this speech is concerned, I think that it was necessary, and the form Fidel Castro gave it was right and had the appropriate influence. But I do not want to say that I agree with what happened during the preceding days, that is what made the speech necessary in this form, nor with what happened after the speech from the Prime Minister's side. Several people in Cuba, the Cubans themselves, but most of all the foreigners doubt whether it was necessary and right that in his speech Fidel Castro announced to the whole world that there was a divergence of opinions between the Soviet Union and Cuba. I think this announcement was necessary, because the mood of the masses was such that denying these divergences of opinion would not have done away with this mood but

would have intensified it. On 1 November, Fidel Castro could not say more and in a warmer voice about the Soviet Union and the Soviet people than he did say, because at that moment, the people would not have accepted any more and anything warmer. But we should add that we who watched Fidel Castro on television had the impression that the statement that he trusted the government of the Soviet Union, the party of the Soviet Union and the political leadership of the Soviet Union was difficult to make even for him. We had the feeling that he was not completely convinced of it. This could be especially noticed in his case, because he has been used to saying on the radio, on television and in different conversations and speeches what he thought, even if it was not always politic and tactful.

János Beck
Ambassador

To Comrade Foreign Minister János Péter
Budapest

[Source: Hungarian National Archives, Foreign Ministry, Top Secret Files, XIX-J-I-j.
Obtained by the Cold War History Research Centre, Institute for the History of the 1956
Hungarian Revolution. Translated by Attila Kolontari and Zsófia Zelnik.]